

Tehnici poetice și colaps al contemporanului: Angela Marinescu

Maria DANEȘ

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: mariadanes2@yahoo.com

Poetical Techniques and Collapse of the Contemporary: Angela Marinescu

The aim of this study is to outline the critical perception of Angela Marinescu's poetry, especially of her last works, published since 2000 onwards; more precisely, the author is interested in how she manages to impose her voice in her open competition with the youngest generations of poets. The study sets its focus on this mutual dialogue - understood as a fertile ground for creation, as well as a fertile access to the core of her imaginary.

Keywords: contemporary Romanian poetry, Angela Marinescu, criticism, feminine, collapse

Inspirație înseamnă, conform dicționarului, inhalarea aerului în plămâni, primul timp al respirației. Apoi, înseamnă stare de tensiune creatoare, forță creatoare. Angela Marinescu declară în interviuri că poezia e peste tot, contează s-o vezi, s-o recunoști cu simțurile active. Inspirația e primul semn de acceptare a vieții, se declanșează sau e provocată printr-un procedeu mecanic la câteva secunde după naștere și este primul contact al nou-născutului cu lumea. Poezia începe mai târziu, multe respirații mai încolo, iar pentru Angela Marinescu (bolnavă de plămâni încă din adolescență), inspirația ajunge la celulele atinse de maladie și se transformă în artă.

Basaraba Angela Marcovici s-a născut în Arad, în 1941. În 1955, în adolescență s-a îmbolnăvit de tuberculoză pulmonară gravă. S-a luptat cu boala toată tinerețea și cu lipsuri financiare toată viața:

Cum vi se pare vorba asta: „Ce nu te omoară te face mai puternic”?

E valabil numai la oamenii deja puternici. Sunt oameni care, după o astfel de experiență, nu mai fac nimic. Vor doar să fie protejați. Eu am terminat cu TBC-ul la 28 de ani. Eram

deja măritată, încă studentă la medicină, pentru că făceam facultate un an da, un an ba.¹

Primul volum „Sânge albastru” îi apare la Cluj în 1969. Urmează o traiectorie poetică distinctă, aparte de grupările literare moderniste și postmoderniste. În „Postmodernismul românesc”, al lui Mircea Cărtărescu, este amintită doar cu numele între poezii anilor '70, remarcând că aceștia *nu reușesc să se constituie într-o generație(...) ci sunt individualități ce-și exploatează mica (sau marea nișă) din interiorul modernismului agonizant. O mistică a Poeziei și a Poetului, o retorică neoexpresionistă a ascezei și a suferinței.*² Deși a declarat de mai multe ori că se oprește din scris, sau că nu se mai lasă intervievată, longevitatea poeziei ei se suprapune longevității proprii. Astfel că în 2015 apare primul volum din „Subpoezie-Opere complete”³ care însumează volumele apărute între 1991 și 2015. Receptarea poeziei Angelei Marinescu suferă o mutație, în special, odată cu volumele publicate după 2000. Se vorbește de relația ei cu douămiiștii, de o apropiere programatică, de influențe reciproce și de o anumită confluență a temelor și a construcțiilor poeziei.

Radu Vancu observă o traiectorie poetică în

care „*Poeme pe viață și pe moarte, egocentrate și monomaniacale, complet inaderente la orice program cultural, textele acestea din tinerețe accesează totuși, prin abundența gesticulației retorice, o memorie arbitextuală generică.*” Acestei poezii de început i s-ar opune corporalitatea fizică a imaginarului din volumele mai recente: „*marele imperiu ruinat care pune totul în criză este trupul*”⁴ Deși poeta respinge această idee, a existenței livrescului în poezia sa, imersiunea culturală este evidentă, iar excluderea ei în decursul anilor este una dintre dovezile maturizării ei ca poet, iar forța biograficului, a organicului pune stăpânire pe limbaj: *Totul e viață pură și imediată în Probleme personale, fără nici o complicație culturală.*⁵

Așa cum vibrația noastră umană atrage cu preponderență acele persoane care vibrează pe aceeași frecvență, la fel și poezia Angelei Marinescu s-a apropiat organic de vocile poetice douămiiste. Dialogul poetic s-a făcut pe cale naturală, chiar dacă ochiul criticii nu a văzut-o întotdeauna ca pe o relație din care poezia ar avea doar de câștigat:

În plus mai face, după părerea mea (dar la care nu țin) și o gafă (ca să nu spun ceva mai grav): în loc să-i facă pe tinerii poeți de după 2000 să semene cu ea (dacă i-ar fi ținut curelele), vrea ea să semene cu ei. Așa că intră pe fir și cântă și ea în struna douămiistă. Se cântă toată ziua postmodernism? Angela face pe loc demonstrație de postmodernă.(...)Se făcea sex într-una în juna poezie? Nici Angela nu se lasă mai prejos.⁶(Al. Cistelean)

E adevărat că poeta provoacă și se provoacă, însă o face asumat și implicat de la primul până la ultimul volum. Nu există mod greșit de a scrie, cum nici o cale de interpretare nu e eronată, dar în cazul poeziei Angelei Marinescu și a relației ei cu douămiismul, viziunea lui Andrei Terian mi se pare cea mai apropiată de indiciile evidente ale textului poetic:

De fapt, Angela Marinescu scrie o tragică poezie a existenței, cu rădăcinile înfipte în experiența bacoviană(...): ca și Bacovia, prima noastră poetă „douămiistă” și-a păstrat timbrul monocord, influențat doar tangențial de diversele formule poetice (expresionism, ermetism sau postmodernism), simple veșminte pe care Angela Marinescu le leapădă cu aceeași nonșalanță cu care le îmbracă. Și aceasta doar în plan retoric, de vreme ce imaginarul poeziei continuă să reverbereze, de la Sânge albastru (1969) până la Probleme personale (2009), aceleași obsesii, doar că accentuate și acutizate în volumele din urmă.⁷

Astfel că programul poetic își extrage sevele din același tip de viziune despre sine și lume, de la început până la fine, în toate volumele publicate, scurtele „abateri” înțelese ca „joc postmodern” sau „expresie douămiistă” apar doar în plan formal.

Spiritul polemic al Angelei Marinescu o face să și impună argumentele despre ce este sau ce nu este opera ei, într-un stil tot atât de tranșant și necruțător precum cel regăsit în versuri. Scrie cot la cot cu criticii, exhibând un interes viu asupra receptării sale ca poetă (dar și ca om):

Eu năzuiesc să fiu, adică, totul la un loc, adică tot eu să fiu și bărbat și femeie, și călugăriță și prostituată, și naivă și șmecheră, și vicleană și proastă, și modestă și deșteaptă. Eu vreau să fiu absolut totul și acest „absolut totul” vreau să-l mut în scrisul meu și scrisul meu să devină tot una cu mine, cu suferința și nebunia mea.⁸

„Redefinirea feminității prin violență”⁹ deschide un text actual”(publicat în 2017), în care Anastasia Gavrilovici supune atenției statutul femeii creator, identificându-l în diferite ipostaze în poezia Angelei Marinescu. Urmărind să își facă auzită vocea feminină, Eul poetic își asumă condiția unei Lilith demonice, nesupuse, cu intenția clară de a sparge, distruge, anihila tipare: *Pentru a compensa acele deficite, acele calități masculine care lipsesc femeii, autoarea Problemelor personale recurge la forța expresivă a denudării și la sensibilitatea atroce necenzurată, convertindu-le în violență de limbaj și de imaginar.*¹⁰ În relația cu lumea, conștientizarea ideii de „celălalt” în delimitarea spațiului personal produce o tensiune, care este cu atât mai mare pentru o femeie când această alteritate este un „el”. Chiar și în relația cu spiritualul, în spațiile cultural-religioase, divinitatea supremă implementată în inconștientul colectiv este tot un „el”. Astfel că „ea” își câștigă o poziție existențială doar prin raportarea la un „el”, iar apoi la un „El”:

Într-adevăr, și am spus-o de nenumărate ori, un bărbat are un singur dușman pe lumea asta, și ăla e Dumnezeu sau timpul sau moartea, pe când o femeie are doi dușmani, bărbatul și Dumnezeu sau timpul sau moartea. O femeie, ca să poată face față unei confruntări de genul ăsta, trebuie să fie măcar o clipă din viața ei bărbat, adică să gândească asemenea unui bărbat. Să gândească până la capăt.¹¹

Feminitatea exprimată prin limbaj și imagine agresivă, contondentă este cheia de lectură propusă de Anastasia Gavrilovici pentru poezia Angelei Marinescu, indiferent dacă temele preponderente într-un volum sau altul sunt maladiul, fiziologicul (aici interdependente), sexualitatea, socialul, sau relația cu divinitatea. „Eternul feminin” se detabuizează, coboară în concret, senzualitatea pasivă a femeii în societate (încă patriarhală) se transformă și se valorifică în sexualitate deviantă. Femeia se exprimă agresiv în condițiile unei duble raportări la sine și la tot ceea ce reprezintă celălalt, văzut ca adversar:

Mi se reproșează că nu mai sunt decentă. Așa este, nu mă mai interesează. Am renunțat să-mi mai țin, în mine însămi, gura închisă. La 20-30 de ani nu puteam să fiu indecentă nici dacă mă drogai. Acum sunt, fiindcă vreau să fiu. Iar dacă vreau să fiu indecentă înseamnă că, de fapt, nu sunt indecentă. Atunci când faci conștient un lucru, acel lucru primește aura lucidității, a detașării.¹²

Lumea generată prin limbaj este un univers în colaps permanent, Eul se naște din răzvrătire și se angajează în lupta de gherilă a estropiaților. Limbajul nu poate să fie corect politic, să menajeze, să eufemizeze imaginea. Ba, mai mult, tot ce psihologia noastră asociază vitalului: sănătate, robustețe, echilibrul se alterează violent, primind adjective ale infamului și ale distrugerii. Combustia creației e apocaliptică, fără semne sau șanse de revitalizare: mitul păsării Phoenix se oprește la momentul incinerării: *când arzi o floare roșie între picioare se apropie moartea sufoci și vomelzifrica față de poezia bătrâneții, lo reptilă ce-ți taie răsuflarea (Nu putem judeca realitatea cu bun simț¹³)*. Spectrul extincției permanente se extinde pe toate planurile și este invocat direct:

sterilitate, te aștept, am nevoie de tine/până la epuizare,/am nevoie de un soare sterilizant,/dezinfecant, genocid,/să dispară virușii, microbii, insectele,/șobolanii, limbricii, teniile,/femeile, bărbații, copiii curajoși,/fetițele isterice, băieții tupești,/poetii, prozatorii și șefii de saloane literare,/sterilitate, te aștept,/cu ochii larg deschiși,/în tufșul antialergic/din și dedesubtul patului meu.(Alergie)

Recunoaștem un epos alcătuit chirurgical, al septicului: „virușii”, „microbii”, „limbricii”, „teniile” - cu gazdele lor: „șobolanii”, „femeile”, „bărbații”, „copiii”, „poetii”, „prozatorii”, „șefii de saloane literare” în pline stări de isterie, de agresivitate sau de creație. De partea cealaltă, antiseptic, e planul cosmic: „un soare sterilizant, dezinfecant”, al cărei forță se decide a fi, nici mai mult nici mai puțin decât aceea de „genocid”. La două poeme distanță, este amenințată și ordinea celestă, după ce s-ar fi încheiat viața terestră: „soare, tu te vei stinge/ ești un sex/și atâta tot”¹⁴(Soare)¹⁴, într-un ton rece, de constatare al unui Eu detașat. Acest mecanism al prăbușirii, al imanentei extincției este cea mai frecventă imagine, repetată compulsiv, în poeziile sale, indiferent de volum.

Prin urmare, poeta poate doar să placă sau să displacă în aceeași măsură de la primul până la ultimul volum, deoarece timbrul monocord-exasperat ține la fel de mult cât opera intergrală. Nu se schimbă viziunea, nu se încearcă alte voci, alte perspective, poeta nu experimentează în măsura în care să poată fi încadrabilă în mai multe curente literare. De-aici ea riscă pe alocuri „autopastișă”¹⁵, însă găsește de cele mai multe ori calea, (aceeași cale) de a se expune.

Revin la observația criticului Andrei Terian, conform căreia Angela Marinescu ar fi *prima noastră poetă „douămiistă”*¹⁶ pentru a sublinia că dialogul dintre ea și poezii acelei generații s-a făcut pe un fond comun de sensibilitate. Iar prin dialog, ca realitate socială și culturală, nu are nimeni decât de câștigat.

Note:

1. http://adevarul.ro/cultura/carti/interviu-angela-marinescu-poetaparintii-m-au-intretinut-62-ani-1_55c5f4d8f5eaafab2c5d0b4d/index.html,
2. Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, București, Humanitas, 1999, p 328-329.
3. Marinescu, Angela, *Subpoezie, Opere complete I*, Bistrița, Charmides, 2015.
4. Vancu, Radu, *Poezie și individuație*, București, Ed. Tracus Arte, 2014, p.111.
5. Ibidem, p. 113.
6. Marinescu, Angela, *Subpoezie, Opere complete I, pref. de Al. Cistelean*, Bistrița, Charmides, 2015.
7. Un Cristian (coord.), *Angela Marinescu - 70*, Pitești, Paralela 45, 2011, p.151.
8. Ibidem, p.82
9. <https://www.bookaholic.ro/redefinirea-feminitatii-prin-violenta-angela-marinescu.html>
10. Idem.
11. Un Cristian (coord.), *Angela Marinescu - 70*, Pitești, Paralela 45, 2011, p.93.
12. Idem, p. 159.
13. Marinescu, Angela, *Subpoezie*, ed. cit., p.74.
14. Idem, p. 76.
15. Vezi prefața lui Al. Cistelean la Angela Marinescu, *Subpoezie*, ed. cit.
16. Idem.

Bibliography:

- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc / Romanian Postmodernism*, București, Humanitas, 1999
- Marinescu, Angela, *Subpoezie, Opere complete I / Sub-poetry. Complete Works, I*, Bistrița, Charmides 2015
- Un Cristian (coordonator), *Angela Marinescu - 70*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2011, p.93, 151, 159
- Vancu, Radu, *Poezie și individuație / Poetry and Individuation*, București, Tracus Arte, 2014.
- http://adevarul.ro/cultura/carti/interviu-angela-marinescu-poetaparintii-m-au-intretinut-62-ani-1_55c5f4d8f5eaafab2c5d0b4d/index.html, accesat în data de 26.10.17
- <https://www.bookaholic.ro/redefinirea-feminitatii-prin-violenta-angela-marinescu.html> accesat în data de 26.10.17